

Суб'єкти колабораційної діяльності за статтею 111-1 Кримінального кодексу України

Сергій Перепелиця

Канд. юрид. наук, доцент, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0721-9609>, e-mail: 180.vk.2012@gmail.com,

Розглянуто зміст ст. 111-1 Кримінального кодексу України для окреслення окремих позицій щодо суб'єктів цього правопорушення. Визначено поняття суб'єкт злочину, протиправність його діянь та інші обставини, що можуть призвести до маніпулювання та зловживання.

Ключові слова: колабораційна діяльність; кримінальне правопорушення; злочин; суб'єкт злочину; кваліфікація правопорушення.

Subjects of Collaborative Activity under Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine

Serhii Perepelytsia

The content of Article 111 of the Criminal Code of Ukraine was considered in order to outline individual positions regarding the subjects of this offense. It has been established that within the scope of this article, the concept of the subject of the crime, the illegality of his actions and other circumstances that may lead to the manipulation of its individual provisions and create conditions for the abuse of courts in the process of sentencing should be clearly defined.

Keywords: collaborative activity; criminal offense; crime; subject of the crime; qualification of the offense.

Проблема колабораційної діяльності як співпраці населення країни з ворогом та в його інтересах на шкоду цієї країни або її союзників виникла не вчора. Однак до повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. колабораціонізм залишався поза увагою законодавця, хоча проблема загострилась вже 2014 р., коли росія стала загарбником частини території України.

Агресія країни-загарбниці спонукала законодавців внести зміни до Кримінального кодексу України (далі — *КК України*) та криміналізувати колабораційну діяльність (ст. 111-1 *КК України*) [1]. Після чого цю статтю почали активно застосовувати правоохоронці на стадії досудового розслідування. Тільки протягом 2022 р. спеціальними службами та правоохоронними органами за колабораційну діяльність викрито та розпочато 3851 кримінальне провадження, із яких 949 — проступки (ч. 1, 2 ст. 111-1 *КК України*), 2902 — злочини (ч. 3—8 ст. 111-1 *КК України*) і 329 — пособництво державі-агресорці (ст. 111-2 *КК України*) [2, с. 47].

Вбачається актуальним розглянути зміст цієї статті *КК України* для окреслення окремих позицій щодо суб'єктів такого правопорушення.

Ч. 1 ст. 111-1 *КК України* «Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України» [3] передбачає кілька самостійних складів правопорушень. Публічними вважають поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема в інтернеті або за допомогою засобів масової інформації. Зауважимо, що кожне із наведених у цій частині статті діянь є альтернативним, тобто вчинення будь-якого з них є підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Слід зазначити, що такою особою (суб'єктом кримінального правопорушення) може бути лише громадянин України [4], а з суб'єктивного боку її дії є лише умисними — особа не тільки усвідомлює

суспільно-небезпечний характер такого діяння, а й має потребу його вчинити.

Ч. 2 ст. 111-1 КК України «Добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора» [3] визначає ознаками цього правопорушення добровільність (коли особа без примусу, за власним бажанням займає посаду в створених окупантом органах влади) і характер зайнятої посади (яка не має бути керівною, коли особа наділяється організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими обов'язками), зайняття посади відбувається на тимчасово окупованій території.

Ч. 3 ст. 111-1 КК України «Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти» [3] покликана запобігати поширенню в освітніх закладах пропаганди антиукраїнської політики, яку країна-агресорка застосовує як провідний захід боротьби з українською державністю. Суб'єктом такого злочину може бути лише громадянин України.

Ч. 4 ст. 111-1 КК України «Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора» [3] містить кілька складів правопорушень, які криміналізовано. Кожне з наведених діянь може бути вчинене будь-якою особою незалежно від громадянства та місця вчинення — на тимчасово окупованій території або ж ні. Стосовно провадження господарської діяльності із забороненим суб'єктами буде нести особа, яка діяла від

імені суб'єкта господарювання (найчастіше — керівник установи), а пособниками стають працівники, які надавали матеріальну або інформаційну підтримку.

Ч. 5 ст. 111-1 КК України «Добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території» [3] визначає суб'єктом злочину громадянина України. Особливістю кримінального правопорушення за цією частиною є те, що особа займає керівну посаду в державному органі та стає керівником державної служби (до посадових обов'язків належить здійснення повноважень з питань державної служби та організація роботи інших працівників) [5]. Наголосимо, що добровільне обрання до органів державної влади або в окупаційну адміністрацію країни-агресорки, створених на тимчасово окупованих територіях, відбувається шляхом голосування населення (прямий спосіб) або обрання певним органом (непрямий спосіб). Важливим для обох видів діяння є їх учинення на тимчасово окупованих територіях України, що притаманне у формі участі у референдумах і виборах, хоча публічні заклики можуть лунати й за межами тимчасово окупованих територій.

Ч. 6 ст. 111-1 КК України «Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах» [3] до заходів політичного характеру відносить з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо; а під здійсненням інформаційної діяльності запропонував розуміти створення, збирання, одержання, зберігання,

використання та поширення відповідної інформації. Суб'єктом таких злочинних діянь визнають будь-яку особу, незважаючи на її громадянство. Відсутність ознак державної зради є однією з важливих чинників для кваліфікації злочину за цією частиною, тому у процесі кваліфікації подібного діяння насамперед необхідно визначити наявність ознак державної зради (громадянство України; інформаційний або фізичний перехід на сторону ворога; шпигунство; надання іноземній державі або організації допомоги в проведенні підривної діяльності проти України). За таких умов колаборантами можуть бути не лише громадяни України, а й інші особи (на відміну від державних зрадників). Водночас державну зраду вчиняють стосовно будь-якої іноземної держави на відміну від колабораційної діяльності, яку вчиняють відносно країни-агресорки.

Ч. 7 ст. 111-1 КК України «Добровільне залягання громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України» [3] суб'єктом злочину визначає громадян України. За цією частиною передбачено кримінальну відповідальність за умови якщо: вона займає посаду в незаконних судових або правоохоронних органах, безпосередньо пов'язану зі здійсненням правосуддя або правоохоронної діяльності; є громадянином України та добровільно бере участь у незаконних збройних або воєнізованих формуваннях з урахуванням території вчинення (тимчасово окупованих територіях); особа надає допомогу ворогу саме у веденні бойових дій (наприклад, збирання та передавання інформації).

Ч. 8 ст. 111-1 КК України «Вчинення особами, зазначеними у частинах п'ятій – сьомій цієї статті, дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких

наслідків» [3] визначає, що тяжкими наслідками у цій статті вважають шкоду, що в одну тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. За законом суб'єктом злочину може бути особа, яка вчинила дії, що призвели до загибелі людей або тяжких наслідків, що потребує уточнення та внесення доповнень для правильної кваліфікації злочину.

Під час тлумачення окремих конструкцій, застосованих законодавцем у цій статті, провідне значення належить судовій практиці. Водночас залишається надія, що кількість випадків колабораційної діяльності матиме тенденцію до зниження і кількість підстав для створення подібної судової практики зменшиться.

Отже, будь-яка співпраця з окупантом має отримати правову оцінку, а особи, які вчиняли подібні злочини, мають понести справедливе покарання. Для цього слід у межах цієї статті чітко визначити поняття суб'єкт злочину, протиправність його діянь та інші обставини, що можуть призвести до маніпулювання окремими положеннями недосконалого нормативно-правового акта та створять умови для зловживання судами у процесі винесення вироків.

Перелік джерел посилання

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25—26. Ст. 131.
2. Сервецький І. В. Щодо поняття колабораційної діяльності та її суспільної небезпеки. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2023. № 6 (24). С. 46—55. DOI :10.32689/2617-9660-2022-6(24)-46-55 (дата звернення: 31.03.2024).
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
4. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
5. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 31.03.2024).